

Ekler:

Yapılan Alan Araştırması Seminerlerinin Sunulması ve Deęerlendirilmesi

Ekler:

Mardin İli Zanaat Geleneği:

Yapılan çalışma ile ilgili verilerin aktarımından önce kısaca alan çalışmasının yapıldığı yer olan Mardin'in etnik ve sosyal yapısı özellikle de Süryaniler , yörede yoğunluklu olarak uğraştıkları el sanatları ve bunların ekseninde kumaş boya baskısı ile basmacılık hakkında bilgiler verilecektir. Sonrasında ise yapılan alan araştırmasının verileri aktarılacaktır.

Mardin Güneydoğu Anadolu'da Mezopotamya ovasının bitim noktasını kapsayan bir plato üzerinde bulunmaktadır.Tarih boyunca birçok uygarlığa ve etnik gruplara ev sahipliği yapmıştır. İ.Ö .16.yy'dan sonra Suriye'nin kuzey kesimine egemen olan Mitanniler'in yönetimine geçen yörede Hurri-Mitanni devleti kuruldu. İ.Ö.14yy'da Hititlerin eline geçen bu topraklar daha sonra Asur denetimine girdi. Aramilerin yerleştiği yöre İ.Ö.7.yy'da İskit, Kimmer ve Med ortak gücünün eline geçtiyse de, daha sonra Babil'e bağlandı. İ.Ö.6.yy'da Perslerin egemenliğine giren bu topraklarda daha sonrasında Makedonya ve Selevkos yönetimleri kuruldu. İ.S.38'de Hristiyanlığı ilk kez benimseyenlerin bu yörede yaşayan halkın toplulukları olduğu bilimektedir. Bu denli yoğun kültüre ev sahibi yapan şehirde birçok arkaik inanç ve din de yaşamıştır.

Şemsilik, Yahudilik,(Musevilik)
Yezidilik, çeşitli Hristiyan ve İslam mezhepleri. Bunun yanı sıra Nasturiler, Keldaniler, Yakubiler , Süryaniler ,Çingeneler(Qereçi- Mitrip) Çeçenler, Mihellemiler, Araplar ve Kürtler gibi birçok etnik gruplar yaşamıştır.

Dilsel olarak oldukça zengin bir yapıya sahip olan Mardin'de Hint-Avrupa dillerinin konuşulduğu bölge olarak Semitik dillerin konuşulduğu bölge birbiri içine geçmektedir. Mardin merkezde yaşayan Süryani Ortodokslar Sami dil grubuna bağlı Doğu Aramice koluna mensup olan bir dil olan Türoyo(Arapça Torani) dilini konuşmaktadır.Midyat merkezde ve Mardin de yaşayan diğer Hristiyan cemaat olan Keldaniler ve kent merkezinde birkaç aileyi temsil eden Ermeni Katolik ve Protestanlar da vardır.Kafkasya kökenli Çeçenler -günümüzde Çaçanlar- olarak bilinen Mardin -Kızıltepe'ye göç eden bir topluluk olup dilleri de Kürtçe ve Türkçedir. Şu an bölgedeki en kalabalık etnik grup Sünni Kürtler olup, konuştukları dil Kürtçe'nin Kurmanci lehçesidir. Bunun dışındaki diğer Kürt grubu da Yezidi- Ezidilerdir. Ancak bunların birçoğu göç etmiş kalanlarda müslümanlaştırılmıştır. Bunların dışında kendilerini Kurmanç olarak tanıtan diğer grup ise Çingenelerdir.(Mitripler) Çingeneler bölgede daha çok müzik alanındaki faaliyetleriyle tanınmaktadır. Bölgede ayrıca Mihellemiler olarak bilinen bir topluluk vardır. Bu halkın etnik kökeni hakkında ise çok farklı görüşler söz konusu olup , Kürt asıllı olduklarından ,Türk asıllı olduklarına veya Arami/ Süryani kökenli olduklarına kadar pek çok farklı iddia ortaya atılmış ve hala netlik kazanmamıştır.

Ekler:

SÜRYANİLER

Günümüzde sayıları 2500'ü geçen Güneydoğuda, 10 bini İstanbul'da olmak üzere toplamada Türkiye'de 15 bin süryani nüfusu mevcuttur. Türkiye dış işleri bakanlığının verdiği resmi rakamlar ise 50 bin civarındadır.

Süryaniler tarihlerinde önemli bir yere sahip olan Turabdin (Mardin-Midyat bölgesi) günümüzde de farklı etnik ve dinsel temele sahip toplulukları bünyesinde barındırmaktadır.Süryani halkının kökeni ile ilgili tartışmalar , özellikle Süryaniler Ortadoğu'dan Avrupa ve Amerika'ya göçü ile başlamıştır.Bu süreçte Süryanilerin kökeni konusu fazlasıyla öne çıkmıştır. Fikirler ve fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır fazlasıyla. Süryani aydınlarının oluşturdukları ve adına " Asurcu" dedikleri grup,diğer bir tarafta ise bunlara karşıt ve daha muhafazakar kanadı oluşturan ve kendilerini "Aramici" (Suriye'de yaşamış sami ,semitik bir kavmin taraftarı) olarak niteleyen gruptur.Asurcular öncelikle siyasal birlik ve beraberliklerini koruma fikrini benimsemekte , Aramiciler ise Hristiyanlık inancı temelinde birlik ve beraberliklerini koruma fikrini benimsemektedir. Bunların dışında kalan bir grup tarihçi, Süryanilerin kökenini tüm eski Mezopotamya'da imparatorluk kurmuş Asur ve Babil'e dayandırıyorlar. Aramiciler de aynı şekilde tezlerinde tarihlerini Mezopotamya 'da yaşamış Aramiciler de bulmaya çalışıyor.

Ancak son yıllarda bu ayrım önemini giderek yitiriyor.Taraflar artık birbirlerini tümenden reddetmiyorlar.Gruplar diyaloga daha açık duruma geldi. Her zaman olmasa da ortak paydalarda beraberce faaliyet gösteriyorlar.

Aslında Asur, Süryani ve Arami ile anlatılmak istenen halk hep aynıdır. Eski Mezopotamya kültürünü taşıyan, Hristiyan olan ve Ortadoğu da Süryani (Asuri) olarak tanına halktır..Söz konusu olan bu halk İran ,Irak da daha çok 'Asur' adıyla tanınırken , Türkiye ve Suriye de aynı halk için Süryani adı kullanılıyor.Süryani kelimesi özellikle Hristiyanlıktan sonra yaygınlık kazanmıştır ve Hristiyan olan yukarı Mezopotamya halkını belirtir. Asurlu kelimesi ise İsa dan önceki yukarı Mezopotamya halkı için kullanılıyor. Başka bir deyişle Süryani halkının genel ve etnik kökeni belirtilmek istendiğinde Asurlu, bu halkın özellikle Hristiyanlıktan sonraki dönemi ile kilise tarihi anlatılmak istendiğinde " Süryani " denmesi daha anlamlı olmaktadır. Hristiyanlıkla birlikte bu halklar daha da kaynaştılar çünkü aynı dilin yanı sıra artık aynı din faktörü de girmiştir araya. Bunu akabinde Süryaniler sanat edebiyattan çok el sanatlarındaki maharetleriyle de çok fazla ön plana çıkmışlardır. Öyle ki yörede Süryaniler için " Kumaşın ve altının, gümüşün sihirbazı " derler. Kumaşta oyacılık ve basmacılık gibi alanlarda hızla yükselirken altın ve gümüşte de telkari gibi oldukça meşakkatli yöntemlerle adlarından ve sanat güçlerinden söz ettirmişlerdir. Şimdi bu sanatların belli başlı olanları şunlardır.

Bakırcılık ve Kalaycılık

Ekler:

Bakırcılık ve kalaycılık ,Mardin merkezinde halen önemli diğer sanat dalları gibi ayrı bir özenle şehrin kendi adıyla anılan çarşısında yüzyıllardır varlığını sürdürmektedir. Bakırcılıkta ürünlerin ortaya çıkması son derece ağır şartlarda gerçekleşmekte ve işin tamamı el gücüne dayanmaktadır. Burada bir çok sofrta takımı, çanaklar ,kaşık,kepçe,kevgir,sini,leğen,yemek tencereleri, güğümlü ibrik denen ibrikler, su güğümü vb. mutfak eşyaları üretilmektedir. Bakır eşyalar yılda en az bir kere kalaylanırdı. Günümüzde bu sanatı sürdürenlerin sayısı oldukça azalmıştır. Mardin 'in yanı sıra kalaycılık Gaziantep ve Şanlıurfa gibi diğer bir kaç yöremizde de icra edilmekte olan bir eş sanatıdır.

Semercilik Nalburculuk

Atı evcilleştiren Mezopotamya medeniyetlerinin, İpek yol güzergahında sürekli değerini artırarak sürdüren Mardin'in doğal dokusu gereği binek hayvanlarına hep ihtiyaç olmuştur. Binlerce kervanı gelip geçtiği, konakladığı bu topraklarda binek hayvanları ile ilgili gelişkin bir sektör oluşturmuştur. işte semercilikte bu sektörlerden biridir. Değişen zaman şartları bu sanatı günümüzde neredeyse atıl duruma getirmiştir.

Testicilik, Çanak Çömlekçilik

Testicilik , Çanak, Çömlekçilik (bardak,çömlek,küp,saksı vb. ürünler) Merkez Midyat ilçeleri ve çevresinde çok eski yıllardan beri devam etmekte olan bir sanat dalıdır.Yörenin kırmızı toprağı küp yapımıcılığına uygun olduğu için bu sanat bu dalı belli başlı ilçelerde gelişme göstermiştir.

Altın ve Gümüş İşlemeciliği (Telkari)

Telkari, Mardin yöresine ait bir gümüş işlem

sanatıdır. Ayrıca Ankara'nın ilçesi olan Beypazarı'nda telkari sanatı geliştirilerek, altın ve gümüş takıda değişik süsleme ve desenlerle günümüze kadar getirilmiştir. Halen Beypazarı'nda 80 ila 120 arasında bu işi yapan atölye vardır. Beypazarı halkı telkari el sanatını daha işlevsel bir duruma getirmiştir. Telkari ince gümüş tellerin birleştirilmesiyle yapılmaktadır.

Bu işlem türü çok eski olup, milattan önce 3000'lere dayanmaktadır. Ortadoğu'da ortaya çıkmıştır. Dönem dönem geniş uygulama alanları bulmuştur. Orta çağda Barok dönemde 800'lerin sonu 900'lerin başı arasına Sicilya ve Venedik'te kullanılmıştır.

Bir altın veya gümüş tel ya da levhadan, özel bir alet ile, elde edilmiş tane veya kürelerden ibaret olan telkarideki aynı optik etki aynı kalınlıktaki 2 ya da daha fazla telin örülmesi ile

Ekler:

elde edilebilir. Bu kürelerin sırasıyla kaynak ile örülmesine granülleşme denmektedir ve Etrüskler tarafından en üst seviyeye getirilmiştir.

Telkari, tamamen elde yapılan bir işlemdir. Bu amaçla teller kendilerinin etrafında oval, yuvarlak vb. şekiller oluşturularak sarılırlar.

Basmacılık

Basmacılık , kök boya ile elle yapılmış tahta kalıpları kullanmak suretiyle şekillenmiştir. Süryanilerin daha yakın yıllarda bu coğrafyadan göç etmeleriyle, beraberlerinde bir çok gelenek ve sanat uygulamaları da kaybolmaya yüz tutmuştur. Bunlardan en önemlilerinden biri de **Basmacılıktır**.Süryaniler eskiden süsleme amacı ile elbiselerin yapımında, masa ve yatak kılıflarında ,duvarların ve evlerin iç süslemelerinde bu gelenek ve sanatı oldukça yaygın bir şekilde kullanılırdı. Günümüzde basmacılık ile yatak, nevresim ve oda takımı,vitrin,yakalar,yazmalar, perde, bohça, ve tablo gibi ürünlere şekil verilmektedir.

Süryanice **Hetmo** adı verilen basmacılık bir kalıp sanatıdır. Basmacılık daha önceden hazırlanmış kalıbın yüzünün boyaya batırılarak, kumaş veya şekil verilecek malzeme üzerine bastırılması ile birbirinden farklı ve simetrik ve tekrarlanan şekillerin elde edilmesi şeklinde özetlenebilir. Bu uygulama günümüzün plastik kalıplarına bir nebze de olsa benzer bir yöntemdir. Genellikle boya olarak kök boya kullanılmaktadır. Bu boyaya " anilin" denmektedir. Anilin özelliği ise sürüldüğü malzemedan katiyen çıkmamasıdır.

Basmacılık **Akad** ve **Asurlular** tarafından icat edilmiş oldukça eski bir sanattır. Onların torunları olan Süryaniler, bu sanatı yüzyıllar boyu devam ettirmiş, yaşadıkları yerlerde yarattıkları eserlere bu şekilde hayat vermiştir.Osmanlı imparatorluğu zamanında bu sanat dalıyla uğraşan kişiler **Basmacı** adıyla bilinirlerdi.Günümüzde halen aile isimleri olarak " Basmacı " adını taşıyan birçok Süryani aile vardır. Modern teknoloji, bütün alanlarda olduğu gibi basmacılığı da demode hale getirmiştir bir anlamda. Zamanımızda bu sanat artık yok olma sınırına gelmiştir. Bu sanatın son temsilcisi olan Nasra Şimmes Hindi' den sonra bu sanatın ne olacağı meçhuldür.

Ekler:

Üstteki resimde Urfa yöresinden bir tahta basma kalıbı görülmektedir. 1924 yılında Urfa'yı en son olarak terk edenler tarafından yanlarında götürülmüş olan bu örneğin, anlatılanlara göre daha eski olduğu ve 18. yüzyılın sonlarında yapıldığı belirtilmektedir. Bu simetrik ve arka arkaya çiçek dizaynı 3000 yıl öncesinde dayanan tipik bir Mezopotamya bezeme desendir. O zamanlar Mezopotamya'da hüküm süren krallar elbiselerini ve duvar işlemlerini bu çiçek dizaynı ile süslerlerdi. Örneğin Asurlular da bu çiçek dizaynını o kadar çok kullanırdı ki bu yüzden bu çiçeğe "Asuri çiçeği" daha sonraları da "Süryani çiçeği" adı verilirdi. Resimde görülen orijinal tahta basma kalıp bloğu, boyut olarak daha geniş olmasına rağmen kullanım ve zaman aşımı nedeniyle çatlamıştır ve bazı parçaları kopmuştur. Benzer olarak tahta basma bloğunun karşı kısmında da aynı çiçek örneği vardır. Bu sanat dalıyla uğraşan insanlar, şekil vermek üzere kullandıkları basma bloklarının bazı kısımlarına oluklar açmışlardır. Basma bloğunu tutan insanın daha iyi kavrama yapabilmesi, dizaynın yönünü doğru yapabilmeleri ve kolay yorulmayacak olması şarttı. Çünkü basmacılıkla uğraşan insanlar şekil vermeyi uzun bir süre için defalarca yapmak zorundaydılar. Bu nedenlerle uğraşmalarının verimli ve ergonomik olması gerekiyordu.

Şimmes Hindi ve ailesi de 600 yıllık köklü geçmişleri ile basmacılık sanatını halen icra etmektedirler. 1924 doğumlu Nasra teyze, ailedeki altı kardeşten (Cemil, İbrahim, Şefik, Edibe, Suat) biri. Anneleri Farha babaları ise Mıksi İshak Şimmes Hindi, kendisi gibi çocukları Cemil, İbrahim ve Şefik'i de papaz yardımcısı olarak yetiştirir. Şimmes lakabı da papaz yardımcılığı mertebesinde gelmektedir. İshak Şimmes dünyaya açılmış bir ressam aynı zamanda heykeltıraştır. Ancak geçimini basmacılıktan kazanmış. Süryani geleneklerinde yaygın bir sanat uğraşdır Basmacılık. Dayanıklı ağaçlardan yapılan basma kalıplar bu sanatın en önemli aygıtıdır. Gerisi biraz kök boya biraz da becerisi. Kardeşler babalarının yanında öğrenmiş bu mesleği ama Nasra Hanım sadece gördükleri ve duyduklarıyla kazanmış bu el becerisini. Şimdi ise tek devam ettiren kişi Nasra Hanım kalmış. Babadan kala 150 yıllık ahşap kalıpları kutularında ve halen kullanılmakta fırçaları da 50 yılın izlerini taşıyor hiçbir değişikliğe uğramadan.

Ekler:

Nasra Hanımın evinin dört bir tarafı yapmış olduğu örtülerle dolu. Kiminde Hz. Meryem kiminde Hz. İsa, Havariler Azizeler,güvercinler... Ama en çok ta Şahmeran deseni görülmekte birçok örtüsünde. Şahmeran Mardin bölgesine ait mitolojik unsurları da içinde barındıran bir destandır.(Mer kürtçe de yılan anlamına gelmekte olur şah da Farsça başı , önderi anlamına gelmektedir.) Şahmeran motifinin halk arasında bereketi sağladığı ve nazara da iyi geldiğini belirtiyor Nasra teyze. Bu yüzden en fazla sattığı motiflerin başını çekiyormuş Şahmeran.Eski Mardin taş evlerinden birinde kalan Nasra Teyze avludaki en büyük odayı kendi işlerine tahsis etmiş. Her yerde basmacılığın örnekleri ve kullandığı alet edevatlar var.Nasra Teyze çalışmaya sabahın ilk ışıklarıyla başlıyor ve gecenin geç saatlerine kadar da işinin başında. Önce kumaşlara kalıpları basıyor sonra da meşhur kök boyasıyla teker teker boyuyor motifleri . Yaptığı basmaların kurummasına ise bir kaç saat yetiyor. Basmaları ev içinde genellikle masa örtüsü, perde, beşik örtüsü olarak kullanılıyor.Dini basmalı basmaları ise genellikle kiliseleri süslemektedir. İncil'den tasvirler en önemli ilham kaynağını oluşturmaktadır. Büyük ebattaki boyamaların yapımı kimi zaman aylar sürüyor. Vaktini ayırdığı ve dışarı adım attığı tek yer ise kilise. Mardin'deki bütün kiliseler onun ve ailesinin eserleriyle dolu. Bir kilisede rastlanan perde veya örtüde onun babasının hatta kardeşinin izleri var. Ve sadece Mardin ile sınırlı değil yaptıkları. Ortadoğu, Avrupa Amerika'da birçok Süryani kilisesinde onun eserleri var. İsrail ,Kanada,Brezilya,Kudüs,İsveç'e buradan gönderiyor eserlerini. Dünyanın dört bir yanından ona ait basmaları almaya gelen çok sayıda turist var. Çünkü biliyorlar ki Nasra Teyzeden sonrası yok.. Çünkü Nasra Teyzenin ne çocukları ne de torunları bu sanatı biliyor.Yıllarca ailesinden birisi mesleğe sahip çıksın diye beklemiş; ama çok fazla uğraş gerektirdiği ve gelir getirici boyutu olmadığından hiç kimse öğrenmeye yanaşmamış.Beklediği olmayınca aile dışından birilerine öğretmek istemiş.Kimseden talep gelmeyince son temsilci olarak kalmış. O yüzden bu sanat Nasra Teyze ile son bulacak.

DEĞERLENDİRME

Alan deneyimimden sonra kısa bir değerlendirme yapılması gerekirse eğer bu çalışmada beni kısıtlayıcı birkaç etmen oluştu. Biricisi kaynak kişim ne Türkçe e de Kürtçe biliyordu. Çok az Arapça ve Süryanice dışında . Durum böyle olunca torunu vasıtasıyla görüşmeyi gerçekleştirmek zorunda kalındı. Ve bu da haliyle birtakım eksikliklere ve tercüme zorluklarına yol açtı. Bunun yanı sıra elimde herhangi bir izin belgesi de olmadığı için ses kaydı alamadım. Rahatsız edici bir diğer önemli unsur ise kaynak kişinin araştırma için bile gelen herkesi müşteri ve alıcı pozisyonunda görmesi bu onun işine duyduğum saygıyı azaltmadı elbette ama ne yazık ki bir parça hoşnutsuz bir şekilde ayrıldım . Garipsedim çünkü bu tavrı.. Bunların dışında araştırmada araştırmayı engelleyici etmenler olduğu söylenemez. Bu araştırmayı yapmak ise işin doğrusu bana bilmediğim bir şeyi kattığımı düşünmemekteyim.

Ekler:

Çünkü Mardin ,Etniklik,Süryaniler ve kültürleri bunlar hep aşına olduğum şeylerdi. Ama elbette ki büyük bir zevk ile yaptım. Umarım aynı hissiyatı size de yansıtmış olurum.

Ekler:

Kaynakça

Tahinciođlu Yakup, Süryaniler, 2. baskı, Butik Yayınevi (İstanbul)

Özdemir Bülent, Süryanilerin Dünü Bugünü, Türk Tarih Kurumu Yayınevi (Ankara)

Taşgın Ahmet, Süryaniler ve Süryanilik 2, Orient Yayınevi(Ankara)

Çetin İhsan, Midyat'ta Etnik Gruplar, Yaba Yayınları, 2007 (İstanbul)

www.Mardinkulturturizm.gov.tr

Ekler:

Ekler:

Ekler:

Ekler:

